

Pingskálavegur, Heiði-Bolholt, Rangárþingi ytra

Ákvörðun um matsskyldu

1 Inngangur

Þann 8. nóvember 2023 barst Skipulagsstofnun tilkynning frá Vegagerðinni um lagningu Þingskálavegar á kaflanum frá Heiði að Bolholti í Rangárþingi ytra, samkvæmt 19. gr. laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana, sbr. lið 10.08 og 2.02 í 1. viðauka laganna.

Skipulagsstofnun leitaði umsagna Rangárþings ytra, Heilbrigðiseftirlits Suðurlands, Náttúrufræðistofnunar Íslands og Umhverfisstofnunar.

2 Gögn lögð fram

Tilkynning til Skipulagsstofnunar: Þingskálavegur (268-01/02), Heiði-Bolholt í Rangárþingi ytra. Kynningarskýrsla vegna könnunar á matsskyldu. Vegagerðin, október 2023.

Umsagnir um tilkynninguna bárust frá:

- Rangárþingi ytra dags. 9. nóvember 2023
- Heilbrigðiseftirliti Suðurlands dags. 7. desember 2023
- Náttúrufræðistofnun Íslands dags. 8. desember 2023

Áður lágu fyrir umsagnir frá Fiskistofu dags. 11. október 2023, Hafrannsóknastofnun dags. 1. ágúst 2023 og Minjastofnun Íslands dags. 31. október 2023. Ekki barst umsögn frá Umhverfisstofnun.

Frekari upplýsingar bárust frá framkvæmdaraðila 18. desember 2023.

3 Fyrirhuguð framkvæmd

Núverandi Þingskálavegur (268) er alls um 30 km langur og hefur þegar verið endurbyggður og lagður klæðingu frá vegamótum Þingskálavegar/Rangárvallavegar að klæðingarenda sunnan Heiðar, og frá klæðingarenda Þingskálavegar norðan Bolholts að Svínhaga. Fyrirhuguð framkvæmd felst í að endurbyggja um 7,4 km langan kafla sem hefst rétt sunnan Heiðar að Örlygsstaðamelum norðan Bolholts. Þessi kafla er í dag víðast hvar um 6 m breiður malarvegur og að hluta til með hæðar- og planlegu sem uppfyllir ekki kröfur í hönnunarstöðlum Vegagerðarinnar. Endurbyggður vegur verður hannaður samkvæmt staðli fyrir skert C7 snið, sem er 6,5 m breiður vegur með 6 m breiðri akbraut og 0,25 m breiðum öxlum. Í landi Heiðar þarf að færa veglínuna um vegbreidd til vesturs á um 250 m kafla um Heiðarlæk og setja nýtt 36 m langt ræsi í lækinn. Einnig verður nýju 24 m löngu stálræsi komið fyrir í Höfðalæk. Gert er ráð fyrir að stærstur hluti efnis muni fást úr Þingskálánámu, sem er opin náma við fyrirhuguð framkvæmdasvæði, en að hluta úr skeringum á framkvæmdasvæðinu og er efnisþörf áætluð tæplega 60.000 m³. Vegagerðin fyrirhugar að ganga frá námunni að framkvæmdum loknum í samráði við landeigenda og verður frágangur að öðru leyti í samræmi við verklagsreglur Vegagerðarinnar.

Mynd 1. Fyrirhuguð uppbygging Pingskálavegar og námur. (Úr gögnum Vegagerðarinnar).

4 Umhverfisáhrif

Hér er fjallað um umhverfisáhrif framkvæmdarinnar eins og þeim er lýst í framlögðum gögnum Vegagerðarinnar og umsögnum umsagnaraðila.

Fram kemur að um 1,1 ha af hraunsvæði meðfram núverandi vegi raskist vegna endurbyggingar vegarins utan þess svæðis sem áður hefur verið raskað við vegagerð og aðrar framkvæmdir. Fyrirhuguð veglagning mun hafa óveruleg áhrif á landslag og ásýnd en endurbyggður vegur verður þó breiðari en núverandi vegur með meira aflíðandi fláum og lagður á hærri fyllingum og í dýpri skeringum en núverandi vegur. Fyrirhuguð framkvæmd þverar Heiðarlæk, Víkingslæk og Höfðalæk. Lækirnir renna í Ytri-Rangá þar sem er stunduð umtalsverð laxveiði sem byggir að mestu á sleppingum alinna gönguseiða. Ekki er fyrirhuguð að skipta um ræsi í Víkingslæk en ræsi í Heiðarlæk og Höfðalæk verða endurnýjuð. Fram kemur að tæplega 2 ha af gróðurlendum muni raskast en ekki er um samfellda gróðurþekju að ræða því svæðið er víða lítt gróið.

Í meðfylgjandi umsögn Hafrannsóknastofnunar kemur fram að þverun vatnsfalla við vegagerð veldur óhjákvæmilega röskun á búsvæðum lífvera í vatni. Ef rétt er að staðið eru helstu áhrif fyrirhugaðra framkvæmda röskun á meðan á þeim stendur. Slíkt getur haft neikvæð áhrif á uppeldi seiða við framkvæmdastaði og niður af þeim. Einnig getur lífræn framleiðsla og framleiðsla smádyra skerst tímabundið. Áhrifasvæðin eru hins vegar stutt og áhrifin tímabundin. Rask í og við lækina mun að líkindum hafa bein áhrif á hrogn/seiði sem eru á framkvæmdasvæðinu og niður af því. Bæði vegna röskunar á botnefni og vegna gruggs sem berst niður ána frá framkvæmdasvæðinu. Framkvæmdin getur og valdið tilfærslu botnefnis ofan við framkvæmdastað. Botn vatnsfalla er búsvæði þeirra lífvera sem þar búa og getur þéttleiki þeirra verið mikill á hverja flatareiningu og vistkerfi verið fjölbreytt. Fiskar standa efst í fæðukeðjunni og gefa oft mynd af framleiðslu viðkomandi svæðis. Mikilvægt er við þverun að gengið sé þannig frá að hún raski ekki fiskgöngum. Ræsi geta hindrað fisk í uppgöngu bæði vegna of mikils straumhraða og ef fall er úr neðri enda þess. Stofnunin bendir jafnframt á í umsögn sinni ákveðin atriði sem hafa þarf í huga við fyrirhugaðar framkvæmdir og mun Vegagerðin fara eftir þeirri verktilhöggun sem kemur fram í umsögninni.

Í meðfylgjandi umsögn Minjastofnunar Íslands kemur fram að tveir minjastaðir séu nálægt fyrirhuguðum vegi og er lagt til að þessir staðir verði merktir inn á uppdrætti svo starfsmenn verði meðvitaðir um staðsetninguna og setji þá ekki í uppnám. Vegagerðin mun fara að tilmælum Minjastofnunar um aðgerðir til að koma í veg fyrir að fornleifar raskist og hafa ofangreindir minjastaðir verið merktir inn á uppdrætti. Þá verða þeir merktir á áberandi hátt á framkvæmdatíma og kynntir í útboðsgögnum til að koma í veg fyrir að þeir raskist af vangá.

Í umsögn Heilbrigðiseftirlits Suðurlands er bent á að efnismagn það sem fyrirhugað sé að taka úr Þingskálánámu sé meira en gert er ráð fyrir í Aðalskipulagi Rangárbings 2016-2028.

Í svörum Vegagerðarinnar kemur fram að dregið verði úr efnismagni sem tekið verði úr Þingskálánámu, þ.e. í stað um 53.000 m³ verði teknir um 42.000 m³ og um 10.000 m³ komi úr Stórholtsnámu sem er opin náma einnig í næsta nágrenni við veginn.

5 Skipulag og leyfi

Fyrirhuguð framkvæmd er í samræmi við Aðalskipulag Rangárbings ytra 2016-2028.

Framkvæmdin er háð framkvæmdaleyfi Rangárbings ytra, starfsleyfi Heilbrigðiseftirlits Suðurlands sem og leyfi Fiskistofu.

6 Niðurstaða

Um er að ræða endurbyggingu á um 7 km kafla Þingskálavegar en aðrir hlutar vegarins hafa nú þegar verið endurbyggðir. Framkvæmdin er tilkynningarskyld til ákvörðunar um matsskyldu samkvæmt 19. gr. og lið 10.08 í 1. viðauka í lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana.

Eðli, staðsetning og eiginleikar hugsanlegra áhrifa framkvæmdar

Við mat á því hvort tilkynningarskyld framkvæmd skuli háð umhverfismati skal taka mið af eðli framkvæmdar, svo sem stærð og umfangi hennar, nýtingar náttúruauðlinda, mengun og ónæði, sbr. 1. tl. 2. viðauka laga nr. 111/2021. Einnig skal taka mið af staðsetningu framkvæmdar og hversu viðkvæm þau svæði eru sem líklegt er að framkvæmd hafi áhrif á, svo sem með tilliti til landnotkunar, verndarákvæða, einkum svæða sem njóta verndar skv. lögum um náttúruvernd, eða vegna fornleifa, sbr. 2. tl. 2. viðauka laga nr. 111/2021. Að endingu ber að skoða áhrif framkvæmdar í ljósi gerðar og eiginleika hugsanlegra áhrifa framkvæmdar, svo sem með tilliti til umfangs, eðlis, styrks og fjölbreytileika áhrifa, hverjar líkur séu á áhrifum, tímalengdar og afturkræfni áhrifa og möguleika á að draga úr áhrifum, sbr. 3. tl. 2. viðauka laga nr. 111/2021.

Um er að ræða umfangslitlar framkvæmdir sem felast í endurbyggingu núverandi vegar þó að ljóst sé að nýr vegur verður mun umfangsmeiri en sá vegur sem er fyrir. Fyrirhugaðar framkvæmdir eru innan verndarsvæða, þ.e. nýr vegur mun liggja að hluta um Krókahraun sem er forsögulegt hraun sem nýtur sérstakrar verndar samkvæmt lögum um náttúruvernd. Hraunið mun raskast á rúmlega 1 ha svæði og leggur Skipulagsstofnun áherslu á að raski á hrauni verði haldið í lágmarki, m.a. þarf að skilgreina öryggissvæði eins þröngt og kostur er og koma í veg fyrir allt rask utan skilgreinds framkvæmdasvæðis. Jafnframt þarf að halda öllu raski á gróðurlendi í lágmarki og að frágangur verði í samræmi við þær verklagsreglur sem Vegagerðin vinnur eftir. Þó að fyrirhugað sé að taka efni úr opinni námu við veginn, þ.e. Þingskálánámu, er ljóst að það magn sem þegar hefur verið tekið úr námuninni er hlutfallslega lítið miðað við það efnismagn sem áformað er að taka vegna fyrirhugaðra framkvæmda. Skipulagsstofnun leggur áherslu á að við frágang og lokun námunnar verði fylgt verklagsreglum Vegagerðarinnar í hvívetna.

Eins og Hafrannsóknastofnun bendir á þá þarf að standa þannig að framkvæmdum við þverun vatnsfalla og ræsagerð að röskun verði einungis bundin við framkvæmdatíma en ljóst er að slíkar framkvæmir kunna að hafa tímabundin, bein neikvæð áhrif á uppeldi seiða við framkvæmdastaði og neðan þeirra auk þess sem lífræn framleiðsla og framleiðsla smádyra getur skerast. Skipulagsstofnun leggur áherslu á að Vegagerðin fari eftir þeirri verktilhögun við framkvæmdir við vatnsföll sem Hafrannsóknastofnun leggur til í umsögn sinni til þess að draga úr og koma í veg fyrir neikvæð áhrif á vatnalíf. Þá er mikilvægt að Vegagerðin fylgi tilmælum Minjastofnunar Íslands varðandi merkingar fornleifa í grennd við framkvæmdasvæðið. Skipulagsstofnun telur að

svo fremi sem Vegagerðin fylgi þeirri verktilhögun og aðgerðum til mótvægis vegna veglagningarinnar og efnistökkunnar sem minnst er á hér að framan og fjallað er ítarlegar um í greinargerð þá munu neikvæð áhrif fyrirhugaðra framkvæmda á jarðmyndanir, gróðurfar, vatnalíf og fornleifar ekki verða veruleg.

Ákvörðunarorð

Á grundvelli fyrirbyggjandi gagna er það niðurstaða Skipulagsstofnunar að fyrirhuguð framkvæmd sé ekki líkleg til að hafa í för með sér umtalsverð umhverfisáhrif, sbr. þau viðmið sem tilgreind eru í 2. viðauka laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana. Því skal framkvæmdin ekki háð mati á umhverfisáhrifum.

Samkvæmt 30. gr. laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana má kæra ákvörðunina til úrskurðarnefndar umhverfis- og auðlindamála. Kærufrestur er til 22. janúar 2024.

Reykjavík, 20. desember 2023

Egill Þórarinnsson

Jakob Gunnarsson

